

BK BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
SENIOR SECONDARY|CO-ED DAY CUM BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PRE_MID-TERM_EXAMINATION 2024-25

SANSKRIT (119)

Class : IX

Date : 02.08.2024

Admission No.:

Duration : 1 Hrs

Max. Marks : 25

Roll No.:

सामान्य निर्देशाः –

- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु अस्मिन् प्रश्नपत्रे षड् प्रश्नाः सन्ति ।
- उत्तर लेखनात् पूर्व प्रश्नस्य क्रमांकः अचश्यमेव लेखनीयः ।
- प्रश्नस्य क्रमांकः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लेखनीयानि ।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन पठनीयाः ।

प्रश्न 01 मंजूषायां दत्तैः शब्दैः दीपावली पर्वे संस्कृतेन पंचवाक्यानि लिखत –

(5 अंकः)

कोष्ठक में दिए शब्दों की सहायता से दीपावली पर्व विषय पर संस्कृत में पाँच वाक्य लिखिए

मंजूषा

विस्फोटकपदार्थाः, श्रीरामः, पर्यावरणं, प्रमुखपर्व, आयेध्यावासिनः, प्रज्वालयन्ति, नवीनवस्त्राणि,
उपहारान्, प्रदूषयन्ति आपणाः

अथवा

चित्रम् दृष्ट्वा मंजूषायां दत्तैः पदैः पंचवाक्यानि रचयत –

चित्र को देखकर कोष्ठक में दिए शब्दों की सहायता से संस्कृत में पाँच वाक्य लिखकर वर्णन कीजिए

मंजूषा

अस्मिन्, कदलीफलम्, पर्णकुटी, नारिकेलः, कुक्कुटः, सुन्दरं,
चित्रे, अन्नं, दृश्यते, वृक्षः, अस्ति, वर्तते, खादति, चित्रं,

- 01, _____ |
- 02, _____ |
- 03, _____ |
- 04, _____ |
- 05, _____ |

प्रश्न 02 'छात्रस्य आत्मकथा'विषयम् अधिकृत्य मंजूषायाम् प्रदत्तशब्दानां सहायतया रिक्तस्थानपूर्तिः कियताम्(5अंकः)

'छात्र की आत्मकथा' विषय पर आधारित कथा में मंजूषा में दिए शब्दों की सहायता रिक्तस्थान भरिए ।

अहम् एकः छात्रः अस्मि । मम नाम (1) ——— अस्ति मम विद्यालयः (2) ——— नगरे अस्ति ।
मम विद्यालयः (3) ——— प्रसिद्धः विद्यालयः अस्ति । अहं (4) ——— पठामि । मम विद्यालयस्य क्षेत्रं
षष्टिः एकड् यावत् अस्ति । अहं अत्र (5) ——— वसामि । अहं प्रातः (6) ——— उत्तिष्ठामि । योगाभ्यासं
कृत्वा स्नानं करोमि । (7) ——— अल्पाहारं स्वीकृत्य विद्यालयं गत्वा सम्पूर्णं दिवसं पठामि । संध्याकाले
(8) ——— करोमि । आदिवसं गृहस्य स्मरणं न भवति किन्तु रात्रौ (9) ——— स्मरणम् आगच्छति ।
मनं व्याकुलं भवति । किन्तु मातापित्रोः त्यागं स्वभविष्यं च विचिन्त्य केवलं अध्ययने ध्यानं संयोजयामि ।
अहं शिक्षकाणां प्रियः अस्मि । उत्तमान् अंकान् गृहीत्वा परिवारस्य गौरवं च भविष्यामि, इत्येव मम (10)

_____ |

मंजूषा

अष्टवादने, लक्ष्यम्, अर्जुनः, क्रीडां, छात्रावासे, पुणे, दशमीकक्षायां, परिवारजनानां,
महाराष्ट्रप्रदेशस्य, पंचवादने

अथवा

अधोलिखितसंवादं मंजूषायांकितशब्दनां सहायतया पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां पुनः लिखत –
निम्नलिखित संवाद को कोष्ठक में दिए शब्दों की सहायता से पूर्ण करके उत्तरपुस्तिका में पुनः लिखिए

रमा – प्रियसखि लते! किमर्थं व्याकुला असि ?

लता – (1) _____

रमा – एवम्। किं तव माता अपि गृहे नास्ति ?

लता – (2) _____

रमा – तर्हि त्वं मया सह चल। मम गृहे भोजनं कुरु। पश्चात् आवां चिकित्सालयं गमिष्यावः।

लता – (3) _____

रमा – श्रुणु। मम पिता अपि तस्मिन्नेव चिकित्सालये चिकित्सकः अस्ति।

लता – (4) _____

रमा – इदानीं सः भोजनाय गृहम् आगमिष्यति। त्वं तत्रैव तेन सह चार्ता कुरु।

लता – (5) _____

रमा – आम अवश्यमेव। स न केवलं चिकित्सकः अपितु अतीव सहृदयः अपि। तत् न भेतव्यम्। सः कथयति परोपकारः कर्तव्यः प्राणैरपि धनैरपि।

मंजूषा

- भोजनं न इच्छामि। मम माता प्रातः एव भोजनं सिद्धं कृत्वा गता।
- अहं चिकित्सालये तेन सह वार्ता करिष्यामि।
- मम माता अपि सेवार्थं चिकित्सालयं गता।
- मम पिता अतीव रुग्णः सर्वकारीयचिकित्सालये प्रवेशितः।
- किं सः गृहे मम वार्ता श्रोष्यति।

प्रश्न 03 मंजूषायां दत्तैः उचितैः अव्ययपदैः रिक्त स्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि लिखत – (1×3=3 अंकः)
कोष्ठक में दिए उचित अव्ययपदों से रिक्तस्थानों को भरकर वाक्यों को पूरा करके लिखिए।

मंजूषा – अधुना, वृथा, यदा-तदा

(क) ----- परिश्रमः, ----- फलम् मिलति।

(ख) अहं ----- छात्रावासे वसामि।

(ग) ----- वार्तालापः मास्तु।

प्रश्न 04 मंजूषायां दत्तैः उचितैः प्रकृति प्रत्ययं योजयित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत – (प्रश्नत्रयं) (1×3=3 अंकः)
कोष्ठक में दिए उचित प्रत्यय और मूल शब्दों को जोड़कर रिक्तस्थान भरिए। (तीन प्रश्न)

(क) रमेशः पाठं (पठ्+शतृ) ----- शयनं करोति।

(ख) (क्रीड्+शानच्) ----- बालकः धावति।

(ग) शिक्षकः छात्रस्य प्रश्नं (श्रृ+क्त्वत्) -----।

(घ) छात्रेण श्लोकः (पठ्+क्त्) -----।

प्रश्न 05 रेखांकितान् शब्दान् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं करोतु – (प्रश्नचतुष्टयम्) (1×4=4 अंकः)
रेखांकित शब्दों के आधार पर प्रश्ननिर्माण कीजिए – (चार प्रश्न)

(क) नकुलः समीपम् आगच्छन्तम् कृष्णसर्पम् अमारयत्।

(ख) नकुलस्य मुखं पादाः च रक्तेन विलिप्ताः।

(ग) पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते।

(घ) महान् भवितुं सत्संगतिः अपेक्षिता।

(ङ) ऐश्वर्यस्य विभूषणं सुजनता।

प्रश्न 06 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारं उत्तराणि लिखत –

नीचे लिखे नाट्यांश को पढ़कर निर्देश के अनुसार उत्तर लिखिए

अस्ति उज्जयिन्यां माधवः नाम विप्रः। एकदा तस्य भार्या स्वबालापत्यस्य रक्षार्थं तम् अवस्थाप्य स्नातुं गता। अथ ब्राह्मणः राज्ञा श्राद्धार्थं निमंत्रितः। ब्राह्मणः सहजदारिद्र्यात् अचिन्तयत् – यदि सत्वरं न गच्छामि तर्हि अन्यः कश्चित् श्राद्धार्थं गमिष्यति।

आदानस्य प्रदानस्य कर्तव्यस्य च कर्मणः।

क्षिप्रमक्रियमाणस्य कालः पिबति तद्रसम्।।

किन्तु बालस्य अत्र रक्षकः नास्ति। तत् किं करोमि ? भवतु, चिरपालितम् इमं नकुलं बालरक्षायां अवस्थाप्य गच्छामि। तथा कृत्वा गतः। ततस्तेन नकुलेन बालसमीपम् उपसर्पन् कृष्णसर्पः दृष्टः। स तं व्यापाद्य खण्डशः कृतवान्। अत्रान्तरे ब्राह्मणोपि श्राद्धं गृहीत्वा गृहम् उपावृतः। ब्राह्मणं दृष्ट्वा नकुलः रक्त विलिप्तमुखपादः तस्य चरणयोः अलुठत्।

(1) एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नमेकम्) (1×1=1 अंकः)

(एक पद में उत्तर दीजिए।) (केवल एक प्रश्न)

(क) कालः कस्य रसं पिबति ?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2 अंकौ)

(पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए।) (केवल दो प्रश्न)

(क) ब्राह्मणः सहजदारिद्र्यात् किम् अचिन्तयत् ?

(ख) नकुलः कुत्र कथं च अलुठत् ?

(3) यथानिर्देशं उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2 अंकौ)

(निर्देश के अनुसार उत्तर लिखिए।) (केवल दो प्रश्न)

(1) नकुलेन बालसमीपम् उपसर्पन् कृष्णसर्पः दृष्टः। अत्र किं क्रियापदम् ?

(क) नकुलेन (ख) कृष्णसर्पः (ग) बालसमीपम् (घ) दृष्टः

(2) अत्रान्तरे ब्राह्मणोपि श्राद्धं गृहीत्वा गृहम् उपावृतः। रेखांकित पदे का सन्धिः अस्ति ?

(क) दीर्घ सन्धिः (ख) यण सन्धिः (ग) गुण सन्धिः (घ) वृद्धि सन्धिः